

Szerkesztői előszó

Beszélők és hallgatók (Hallgatói írások nyelvről, nyelvhasználatról, oktatásról)

Kedves Olvasó! Immár többéves tanszéki hagyományt követünk azzal, hogy közreadjuk az alkalmazott nyelvészet szakra, illetve a nyelv- és beszédfejlesztő szakvizsgára felkészítő képzésre járó hallgatóink – tanszéki, hallgatói konferencián is bemutatott – írásait, amelyekkel tanúsíthatják: nemcsak figyelnek, tanulnak és gondolkodnak az egyetemi órákon, hanem szívesen megírják és közre is adják, hogyan gazdagodott a nyelvvel kapcsolatos látásmódjuk, problémaérzékenységük. A dolgozatokat olvasva megtudhatjuk, milyen kérdések, problémák állnak kutatásuk fókuszában, módszereikből, témakifejtésükből pedig azt is: a nyelv számtalan aspektusból vizsgálható.

Farkas Attila írása alapján hamar megértjük, mit is jelent a nyelv(észet) „alkalmazása”. A rendőri kommunikáció hatékonyságáról szóló gondolataiban azt hangsúlyozza, hogy az állampolgárokkal közvetlen kapcsolatban lévő rendőröknek nemcsak szakmai tudásuk, hanem a nyelvhasználat szempontjából is nagyon jól felkészült szakembereknek kell lenniük, hisz egy-egy intézkedés sikeréhez az ő adekvát kommunikációjuk is hozzájárul. A szerző konkrét esetek leírásával és elemzésével színesíti írását, ezzel is közelebb hozva az Olvasóhoz a rendőri nyelvhasználat világát. Arra is rálátást biztosít, hogyan hidalható át a rendőri (az ún. szakmai) és az állampolgári (tulajdonképpen a köznapi) kommunikáció közötti eltérés.

Hupka Emese a 'trash', azaz a kulturális „hulladék” nyelvi jellegzetességeiről ír nem csak a fiatalok érdeklődésére számot tartó tényeket és kuriózumokat. A szerző a könnyednek tűnő témát jól szerkesztett elméleti keretbe ágyazva közelíti meg: leírja, milyen szerepet játszik e kérdéskör vizsgálatában a társalgás- és diskurzuselemzés, valamint a kognitív nyelvészet, s minthogy a 'trash' műfaja sok humort tartalmaz, ennek mibenlétét is bemutatja. A tanulmány szerzője több élőnyelvi mintát is közöl és elemez, így bepillantást nyerünk a 'trash' természetébe, és közelebbről is megismerhetjük a médiában nap mint nap tapasztalt jelenség nyelvészeti hátterét.

A kifejezetten a nyelvvel foglalkozó írások sorából némileg kiválik Szántóné Balogh Róza munkája. A nyelv- és beszédfejlesztő pedagógus

azt vizsgálja, hogyan lehet sikeressé tenni az általános iskolás kisgyermek tanulását. Ma még többségben vannak azok, akik a hagyományos, frontális oktatásban részesültek általános és középiskolai tanulmányaik során, és valószínűleg nehéz elképzelniük, hogy a tanítóknak, tanároknak ma már egészen más szemléletet kell képviselniük az oktatásban, ha meg szeretnének felelni a modern kor kihívásainak és (főként) a gyerekek elvárásainak. Szántóné Balogh Róza erről az új tanítási módszerről, illetve annak alkalmazásáról számol be, amikor arról ír, milyen motivációkra lehet felépíteni a diákok hatékony és sikeres tanulását. Megtudhatjuk, mit is jelent a motivációs profil és az önszabályozó tanulás, s a szerző vizsgálata azt is bebizonyítja, hogy az új módszer segítségével a (beilleszkedési, tanulási, magatartási) problémával küzdő gyermekek is sikerélménnyel gazdagodnak, fejlődnek és jó eredményt érnek el iskolai pályafutásuk során.

Várkonyi Beáta kutatásának színtere szintén az iskola; ez esetben sem szokványos oktatásról beszélünk, tekintve, hogy a szerző Waldorf-iskolában szerezte tapasztalatait. Azt vizsgálta meg, hogy az ebbe az iskolatípusba járó fiúk és lányok tanórai szóbeli és írásbeli kommunikációja milyen jellegzetességeket, eltéréseket mutat. A szerző arra (is) kereste a választ, hogy valóban igaz-e az a nemi sztereotípiá, mely szerint a lányok többet beszélnek, több szót használnak, mint a fiúk. A dolgozatban egy részletes vizsgálat és elemzés mutatja be a – különböző korosztályhoz tartozó – fiúk és a lányok által (egy adott témában) használt szavak számát, így kiderül az is, hogy helyesek voltak-e a szerző kezdeti hipotézisei. Mindeközben magáról a Waldorf-iskoláról, annak szellemiségéről, pedagógiai hozzáállásáról, módszeréről is értékes ismereteket kapunk.

A nem nyelvészek körében mindig is érdeklődésre tarthat számot a kisgyermek anyanyelv-elsajátítása, az a folyamat, amit minden szülő mármár csodaként él meg. A nemrég még csak gögicsélő kisgyermek egyszer csak szavakat, majd „távirati stílusban” elhangzó megállapításokat, egyszerű mondatokat hoz létre, kisvártatva pedig folyamatosan, megállíthatatlanul beszél. Teszi mindezt bármiféle látható erőfeszítés nélkül, olyan természetességgel, mintha ebben semmi sem akadályozhatná meg. Murányvári Aliz ezt a tévhitet oszlatja el. Munkájában arról ír, hogy a kisgyermek mozgásfejlődése miként befolyásolja beszédfejlődését. A szerző részletes alapossgal mutatja be a gyermekkori mozgásfejlődés szakaszait, felhívja a figyelmet az egyensúlyozás és a szenzomotoros integráció jelentőségére, illetve arra, hogy ezek hogyan függenek össze a beszédfejlődéssel. Arra is választ kapunk, hogy milyen célzott terápiákkal fejleszthető a gyermekkori beszédzavar.

Manapság gyakran esik szó arról, hogy sok kisgyermek küzd olvasási nehézséggel. Azoknak a szülőknek, akiknek soha nem okozott problémát az olvasás, talán meg sem fordul a fejében, hogy már gyermekük óvodáskorában megmutatkozhatnak a majdani olvasási nehézség előjelei. Vinnai Vanda azt fejtegeti, mekkora jelentősége van az idejében felismert téri tájékozódásbeli, a vizuális észlelésbeli zavaroknak. A vizuális észlelés és az olvasás kapcsolatát vizsgálva választ keres arra, játszhat-e szerepet a vizuális észlelési zavar az olvasáselsajátításban. A cikkből – többek között – az is kiderül, hogy miért jelenthet csapdát az olvasni tanuló kisgyermeknek például a *p-b* vagy a *d-b* betűpár.

Reading literacy. Ez a fogalom talán még az angolt idegen nyelvként beszélőknek is feladja a leckét, mert magyarul nem lehet egyetlen terminussal visszaadni a kifejezés jelentését. Perényi-Csáthi Éva ennek megfejtésében segít minket, miközben a szövegértés bonyolult folyamatát világítja meg: mi befolyásolja a szövegértést, s milyen paraméterek alapján tudják ezt mérni egyáltalán? A szerző ebben a témakörben folytatott kutatást, arra keresve a választ, hogy az előzetes háttértudás milyen mértékben befolyásolja a szövegértést. Perényi-Csáthi Éva három feltételezést is megfogalmazott a vizsgálattal kapcsolatban, ezek egyike: azok a tanulók, akik az olvasandó szövegről, a szöveg tartalmához kapcsolódó előzetes információval rendelkeznek, jobban meg fogják érteni a szöveget. Ez a feltevés némileg evidenciának tűnik, ám a cikk tanulságos eredményről számol be.

Az eddigiek alapján úgy vélekedhetnénk, hogy a nyelvészet csak akkor érdekes, ha gyakorlati, a mindennapokat érintő témákkal foglalkozik. Ám Teknős Viktória okfejtése bizonyítja, hogy a nyelv elméletibb megközelítése legalább ennyi kuriózumot kínál. Az idegen nyelv(ek)et tanuló nem nyelvész is óhatatlanul szembesülhet azzal a kérdéssel, hogy miként lehet egy szöveget bármely más nyelvre lefordítani. Mit jelent a fordításban az ekvivalencia? Mi történik azokkal a szavakkal, amelyeknek egy másik nyelvben nem is létezik megfelelőjük? Mi az oka annak, hogy ugyanarról a szövegről különböző időszakokban más és más fordítások születnek? Milyen szerepet játszik egy fordító abban, hogy az adott műről milyen kép alakul ki a fordítás olvasójában? Ilyen – és ezekhez hasonló, látszólag egyszerű – kérdésekre válaszol Teknős Viktória egy Nietzsche-mű négyféle fordításának vizsgálata alapján, miközben azt is bemutatja, hogyan kapcsolódik mindehhez a filozófia.

A komoly eredmények eléréséhez minden téren (hivatásban, szakmában és foglalatosságban) nemcsak elmélyült tudásra, gyakorlatra és szakadatlan kíváncsiságra van szükség, hanem – meggyőződésünk szerint – munkaszeretetre, -morálra is. E kötet szerzői – kezdő vagy gyakorló

szakemberek – odaadással és érdeklődéssel és érdeklődéssel végezték munkájukat. Most e munkálkodás eredményét ajánlják az Olvasó szíves figyelmébe a szerkesztők.

Szeged, 2019 augusztusa

Sulyok Hedvig és Basch Éva